

І. М. КОВАЛЬ-ФУЧИЛО

Інститут мистецтвознавства, фольклористики та етнології ім. М. Т. Рильського
НАН України
м. Київ, Україна
Електронна пошта: koval-fuchylo@ukr.net
<http://orcid.org/0000-0003-4048-9114>

НОМІНАЦІЯ ЛОКУСІВ ТА ПЕРСОНАЖІВ В ОПОВІДЯХ ПРО ПРИМУСОВЕ ПЕРЕСЕЛЕННЯ ІЗ ЗОНИ ЗАТОПЛЕННЯ

У статті проаналізовано найменування локусів та персонажів у спогадах про примусове переселення із зон затоплення внаслідок побудови ГЕС. Це продовження студій переселенської лексики, що її використовують переселенці у своїх спогадах і яка репрезентує вербальний образ примусового переселення. Номінація у спогадах розкриває особливості бачення пережитої події її учасниками, класифікує набутий досвід.

У досліджуваних автобіографічних наративах найпоширенішими номінаціями місцевості є називання відповідних просторових об'єктів на затопленому і на новому місці поселення. У цій семантичній категорії номінації, як і в інших аналізованих категоріях, діє така закономірність: чим гущіша номінативна сітка покриття тієї чи тієї території — тим більш освоєним є цей локус. У досліджуваних текстах упадає в око різна щільність просторової номінації цих двох контекстуально опозиційних локусів. Так, промовистою ознакою є наявність численних мікротопонімів у розповідях про втрачену територію і майже цілковита відсутність таких номінацій в описі нового місця поселення. Описи цього місця лаконічні, скупі, з відчутним протиставленням на користь втраченого місця.

У спогадах людей, які особисто пережили усі етапи переселення, розстанова персонажів найчастіше відбувається через протиставлення 'ми — виконавці переселення' (у спогадах про підготовку і власне переселення) і через опозицію 'ми — сусіди' (у спогадах про адаптацію на новому місці). Типовим місцем спогадів є презентація громади переселеного села як дружного і згуртованого. Автономіація безпосередніх учасників примусового виселення найчастіше утворюється від дієслівної твірної основи *переселяти*: *переселенці*, *переселенські люди*, *переселені*. На протилежному полюсі контекстуальної семантичної опозиції 'переселенці — виконавці переселення' перебуває багато персонажів, які є безпосередніми виконавцями.

Фольклоризованими є постаті людей, найчастіше це дід і баба, які до останньої хвилини відмовлялися переселятися. Сьогодні в цих образах прочитується народний спротив вимушеній міграції.

Ключові слова: номінація, мовна картина світу, примусові переселення, затоплення, номінація локусів, номінація персонажів.

- of Skorodystyk on 03.08.2014.
- KSP — Kykot Stanislav Petrovych, born in 1964 in the village of Velyki Kanivtsi, district of Chornobai, region of Cherkasy. Recorded in the village of Skorodystyk on 03.08.2014.
- LFL — Lytvyniuk Fedora Lavrentiivna, born in 1942 in the village of Naddnistrianka. Recorded the village of Horaivka , district of Kamianets-Podilskyi, region of Khmelnytskyi on 18.07.2014.
- LHI — Lytvyniuk Halyna Illivna, born in 1964 in the village of Каштанівка , district of Kamianets-Podilskyi, region of Khmelnytskyi. Recorded in the village of Horaivka on 20.07.2014.
- LPO — Levchenko Paraska Oleksiivna, migrant, born in 1940 in the village of Kryvychany, and was a gaughter-in-law in Bakota. Recorded in the village of Horaivka, district of Kamianets-Podilskyi, region of Khmelnytskyi on 19.07.2014.
- MAF — Motailo Antonina Fedorivna, migrant, born in 1937 in the village of Kalabarok. Recorded in the village of Hlynsk, district of Svitlovodsk, region of Kropyvnytskyi (Kirovohrad) on 19.05.2012.
- MIL — Manko Ivan Lukovych, migrant, born in 1948 in the village of Skorodystyk. Recorded in the village of Skorodystyk on 31.07.2014.
- NOH — Nykuliak Oleksandr Hryhorovych, migrant, born in 1929 in the village of Konylivka, bookkeeper. Recorded in the village of Horaivka, district of Kamianets-Podilskyi, region of Khmelnytskyi on 18.07.2014.
- OYeP — Onyshchenko Yevdokiia Petrivna, migrant, born in 1928 in the village of Skorodystyk. Recorded in the village of Skorodystyk on 01.08.2014.
- PIM — Poizdnyk Ivan Mykhailovych, born in 1959 in the village of Khrushchivka, district of Zolotonosha, region of Cherkasy, teacher. Recorded in the village of Skorodystyk on 29.07.2014.
- TOS — Trofymchuk Olha Semenivna, born in 1949 in the village of Konylivka. Recorded in the village of Horaivka, district of Kamianets-Podilskyi, region of Khmelnytskyi on 21.07.2014.
- VHP — Vasylyshyna Hanna Petrivna, migrant, born in 1927 in the village of Bakota. Recorded in the village of Horaivka, district of Kamianets-Podilskyi, region of Khmelnytskyi on 18.07.2014.
- YuNS — Yukhno Nina Semenivna, migrant, born in 1952 in the village of Skorodystyk. Recorded in the village of Skorodystyk on 01.08.2014.
- YuOYa — Yukhno Oleksandr Yakovych, born in 1963 in the town of Irkliiv, college educated. Recorded the village of Skorodystyk on 02.08.2014.
- YaHP — Yakuba Hanna Pavlivna, born in 1926 in the village of Yalyntsi, district of Hradyzk, region of Poltava. Recorded the village of Biletskivka, district of Kremenchuk, region of Poltava on 20.05.2012.
- YaKI — Yaroshevska Kateryna Ivanivna, migrant, born in 1956 in the village of Bakota. Recorded in the village of Horaivka , district of Kamianets-Podilskyi, region of Khmelnytskyi on 21.07.2014.
- ZhNI — Zhmenko Nadiia Illivna, born in 1960. Recorded in the village of Skorodystyk on 02.08.2014.
- ZVF — Zahreba Valentyna Fedorivna, born in 1950 in the village of Skorodystyk, collective farmer. Recorded on 19.08.2014.

KOVAL-FUCHYLO I. M.

Rylsky Institute for Art Studies, Folklore and Ethnology, National Academy of Sciences of Ukraine

Kyiv, Ukraine

E-mail: koval-fuchylo@ukr.net

<http://orcid.org/0000-0003-4048-9114>

THE NAMING OF LOCI AND CHARACTERS IN NARRATIVES ABOUT FORCED EVICTION FROM THE INUNDATION ZONE

The article analyses the names of loci and characters in the memoirs about forced relocation from flood zones due to the construction of hydroelectricity. This is a continuation of the study of resettlement vocabulary, that is nominative constructions of different types (tokens, phrases, idioms, phraseologies, descriptive frames), which function in the migrants' memories and represent the verbal image of forced resettlement. The nomination in the memoirs reveals the special vision of the experienced event by its participants, classifies their gained experience.

In the studied autobiographical narratives, the most common location nominations are the names of the spatial objects in the flooded places and in the new place. In this semantic category of nomination, as well as in other analysed categories, the following regularity operates: the more nominative density of this or that territory indicates the more mastered, native locus. In the studied texts the different density of the spatial nomination of these two contextually oppositional loci is striking. Thus, a telling feature is the presence of numerous microtoponyms in stories about the lost territory and the almost complete absence of such nominations in the description of the new settlement. Descriptions of the resettlement place are concise, stingy, with a tangible contrast in favour of the lost place.

In the memories of people who have personally gone through all the stages of resettlement, the arrangement of characters often occurs through the opposition "we — the perpetrators of resettlement" (in memories about preparation and resettlement) and through the opposition "we — neighbours" (in memories about adaptation to a new place). A typical place of memories is the presentation of the resettled village community as friendly and cohesive. Autonomy of direct participants in forced evictions is most often formed from the verb creative basis *переселяти* (resettlement): *переселенці, переселенські люди, переселені* (migrants, displaced people, displaced persons). At the opposite pole of the contextual semantic opposition 'immigrants — performers of resettlement' are numerous characters who are direct performers.

The figures of people are folklorized — most often old men and women, who had been refusing to move until the last minute. Today, these images have been symbolizing the people's resistance to the forced migration.

Keywords: nomination, linguistic world picture, forced relocations, in undation, nomination of loci, nomination of characters.

Дата надходження до редакції — 27.08.2020

Дата затвердження редакцією — 14.09.2020